

‘אין ממירין לא אברין... ולא עוברין...’ – שאינם בכלל בהמה בבהמה (עפ"י רש"י חולין סט: ד"ה ר' יוסי, ולהלן ע"ב ד"ה אי ר"י).

לפי זה בדין הוא שתמורה על חצי בהמה דינה כדין אבר ואינה חלה, וכדרך שמיעטו (בקדושין ז) 'אשה – ולא חצי אשה'. אבל התוס' (כו. ד"ה האומר) לא כתבו כן. וצ"ע.

אמר רבי יוסי, והלא במוקדשין... אף כשיאמר רגלה של זו תחת זו תהא כולה תמורה תחתיה' – ועל כן אין למעט אברים מבהמה כי אכן חלה תמורה על הבהמה כולה (ע' שפת אמת; קהלות יעקב קדושין יג טו). ויש להוסיף שדין 'פשטה' חל במעשה ההקדשה מעיקרא [וע' אבני מילואים; דוב"מ ח"ב ו ועוד], נמצא א"כ שהתמורה מתחילתה נעשית על 'בהמה' [אבל אם דין זה נאמר בחלות הקדושה ולא במעשה, הלא כיון שאין תמורה באברים, מעיקרא לא חלה התמורה על האבר כדי שיתפשט בכולה]. ובטעם חכמים שחולקים י"ל שמעשה התמורה בעצם אינו מעשה הקדש, הלכך אין שייך בתמורה דין 'פשטה' (עפ"י שיעורי ר' שמואל קדושין ז. אות קטז).

ובחדשי הגרז"ר בנגיס (ח"ב נא,ה) פלפל שנחלקו בדרשת 'היה' שנאמר בתמורה, האם מרבים ממנו דין פשטה כבהקדש.

‘בר פדא אמר: אין קדושה חלה על עוברין’. טעמו מבוואר בהמשך הסוגיא, משום ש'עובר ירך אמו הוא' והריהו כאבר מגוף שלם ואי אפשר לקדושת הגוף לחול על אבר אחד (עפ"י קהלות יעקב ב"ק לד,ז). צ"ל לפי זה שלא נאמר דין 'פשטה קדושה בכולה' אלא באבר מגוף, אך לא בעובר באמו הגם שנידון כירכה. ובספר נתיבות המשפט (רט,ב) כתב שדוקא אבר שאינו יכול להיקרב לבדו, אומרים בו 'פשטה', אבל עובר שיהא אפשר להיקרב בפני עצמו, אין קדושתו מתפשטת על שאר הבהמה. ובמקדש דוד (קדשים, קונטרס אחרון ב,ב) נתן טעם אחר, שאין אומרים 'פשטה' אלא באבר המעכב בקרבן, אבל עובר, אעפ"י שהוא כאבר מאבריה הלא אינו נצרך הוא לבהמה להיקרב. ואולם לריו"ח שהקדושה חלה על העובר והריהו כדבר נפרד מהאם, מסתבר שאם יקדיש חלק מהעובר תפשוט קדושה בכולו.

‘קדושה חלה על עוברין’. לדעת האומרים שהעובר נחשב דבר שלא בא לעולם (ע' במובא ריש בכורות), יש לשאול כיצד אפשר להקדיש עוברים. והגר"א (ביו"ד רלד ס"ק קכט) כתב שקדושת הגוף חלה על דבר שלא בא לעולם. ואולם בהמשך הסוגיא מבוואר שהעמידו משנתנו בקדושת דמים ואעפ"כ חלה על העוברים (כן הקשה בקצוה"ח רט). ומשמע שכל שמקדיש את העובר במצבו הנוכחי, ודאי נחשב כדבר שישנו בעולם, ורק כשמקדישו לכשיוולד נחשב דבר שאינו בא לעולם (עפ"י חזון איש אה"ע קמח לדף סג, וצדד לפרש ראיית הגר"א בדרך אחרת). ויש מי שכתב שקדושת דמים למזבח דינה לענין זה כקדושת הגוף, לחול על דבר שלא בא לעולם, שלא כקדושת בדיק הבית (עפ"י בית ישי קכח הערה ג).

וע"ע מחנה אפרים הל' מוכר דשלב"ל א; אבני נזר חו"מ ק; עולת שלמה. עוד בענין קדושת הגוף בדשלב"ל ע – ע' בסיכומים לערכין כ.

דף יא

‘... א"ל מי קרינא ביה כי ירחק... היא חולין וולדה שלמים ושחטה בחוץ, מי מחייב עליה משום שחוטי חוץ’. מכך שדגנו על הוולד משום חולין בעזרה או שחוטי חוץ, משמע ששחיטת האם נידונית כשחיטת הוולד ממש, כאילו נחתכו סימניו, ולא רק שמועילה לו שחיטת אמו לאכילה (ע' בארוכה בספר שערי ישר שער החזקות כב, וכן בספר זכר יצחק לה [ושם כתב לדחות הראיה] ובאתון דאורייתא יד. וע"ע קהלות יעקב ה).

'לימא כתנאי השוחט את החטאת ומצא בה בן ארבע חי, קתני חדא אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה... ליום אחד... מאי לאו תנאי היא דמר סבר קדושה חלה על עוברין...'. משמע שאם קדושה חלה על העוברים, העובר נותר בשחיטת אמו ובזריקת דמה, ונאכל כבשר מבשרה. ואף על פי שלדעה זו עובר לאו ירך אמו וקדושתו באה לו מכח האדם המקדיש ולא מכח האם, אעפ"כ נחשב לענין זה כגוף אחד עם אמו, כל שנשחטה קודם שנולד – 'וכמו שהוא במציאות כאחד אבריה עכשו שחיי אמו הוא חייו, וחלוק מכל האברים שאין חייו חיי האם, וחלוק בעתידותיו, כן דיניו מורכבים מדין אבר ומדין גוף אחר...'. (עפ"י חזון איש לג, א).

ובגליונות קהלות יעקב תמה על הגמרא, כיצד סלקא דעתין לומר שהברייתא סוברת קדושה חלה על העוברים. וצדד שהיה יכול לומר 'ולטעמיה' אבל לפי האמת אכן אינו נידון כבשר מבשרה. ונשאר ב'צע"ג'.

רבי אליעזר אומר: כלאים וטריפה... לא קדושין ולא מקדישין. ואמר שמואל: לא קדושין בתמורה ולא מקדישין לעשות תמורה. משמע מכאן שהטרפה אינה ראויה לקרבן מהתורה, שאם אינה פסולה אלא מדרבנן היאך הקלו חז"ל כל כך שלא יעשה תמורה אחר שמן התורה הקרבן כשר. וקשה מכאן על דברי הכסף-משנה (איסורי מזבח ב, י) שצייד בדעת הרמב"ם שהטרפה פסולה מדרבנן והדרשות שהובאו בגמרא אסמכתא בעלמא הן (עפ"י חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב סו, מד. וכן תמה על הכס"מ מסוגיא אחרת, בספר שער המלך הל' שחיטה יא, א).

לישנא אחרינא אבל כלאים... צריך באור, הלא עיקר הראיה היא מהרישא ולשם מה מביא הסיפא [ויש שאין גורסים את] – ע' בשו"ת אחיעזר ח"ב מג, ז, מד, א.

(ע"ב) 'יכול תצא לחולין' על ידי פדיון האבר (רש"י חולין ט:).

תמכר לצורכי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה. לפרש"י 'חוץ מדמי אותו אבר' קאי על המכירה, שאינו ראוי למכרו וגם אם מכר אין מכירתו מכירה – שהרי אין אדם יכול למכור עולתו. ואילו רבנו גרשום פירש (בערכין ה) 'חוץ מדמי אותו אבר' – שדמיו קדושים, שלא כשאר הבהמה שדמיה חולין. ולדבריו משמע שיכול למכור. וטעם הדבר נראה כיון שלא הוקבע הקרבן לחובתו שהרי לא הקדיש אלא אבר אחד, לכך יכול למכרו (פירוש 'מנחת מרדכי' על ספר מקדש דוד יח, א).

באומר הרי עלי עולה בחייה. לפי לשון אחרת (מובאת בראשונים) הגירסה: 'כגון דאמר בוואז מן הדא בהמה לעולה'. ערש"י ור"ג. ומדברי הרמב"ם (מע"ק טו, ב) משמע שנדר עולה [לא רק זוז מעולה כדפרש"י] והתנה שיהא שוויה סכום קטן, וכיון שלא מצא לקנות בסכום זה קרבן שלם, לוקח עולה זו שהקדישו את רגלה ונמצא ע"י צרוף הסכום שנדר מביא עולה בשותפות עם הראשון. ויש ללמוד מזה אודות הנודר סכום מסוים לכתוב ספר תורה, ואין בנמצא אפשרות לכתוב ספר שלם באותו סכום – אפשר לצרף הסכום עם סכום אחר ולכתוב בשותפות (עפ"י שבט הלוי ח"ג קלט).

רבא אמר בדבר שעושה אותה נבילה, ורב ששת אמר בדבר שהיא מתה... איכא בינייהו דרבי אלעזר דאמר ר"א ניטלה ירך וחלל שלה – נבילה. רבא סבר לה כר"א ורב ששת לא סבר לה כר"א – לכן אמר 'בדבר שהיא מתה' מיד ולא שתהא מפרכסת כגון זו שניטלה ירך עם חללה (עפ"י רבנו גרשום).

'או דלמא חד מגו אמר תרי מגו לא אמר' – וכיון שאין אומרים תרי מגו ולא חלה קדושת הגוף, שוב אין אומרים אף לא מגו אחד, שכשם קדושת דמים אין בה דין 'פשטה', כמו כן אין אומרים באבר אחד מגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף (עפ"י כתבי הגרי"ז ערכין ה. וע"ש מה יעשו בבהמה, ובספר בית ישי קכת. וע"ע זכר יצחק נב, א).

התם לא נחתא ליה קדושה כלל הכא נחתא ליה קדושה. לישנא אחרינא, התם אין בידו להקדישו
הכא בידו להקדישו. נראה שהוצרך לסברא זו אליבא דרבי יהודה (ריש בכורות) ששותפות עובד כוכבים אינה פוטרת מבכורה והרי נחתה לו קדושת בכור, ומ"מ כיון שאין בידו להקדישו ולהקריבו נתמעט מאיסור גזיה ועבודה (כמו שאמר רבי יהודה עצמו שם ט:). ומ"מ גם לישנא קמא תיתכן אליבא דרבי יהודה, ולא נחתה קדושה ליקרב, כמש"כ התוס' ושיטמ"ק. וע"ע בבאור שתי הלשונות בספר זכר יצחק נב.

'הקדיש עורה מהו בעבודה'. יש להקשות הלא אם יינטל עורה תהא טריפה ואם כן העור הוא כאבר שהנשמה תלויה בו שהכל מודים שקדושה כולה? יש לומר שבהמה גלודה (שאינן לה עור) אינה טריפה מצד עצמה אלא משום שאברים פנימיים ייפגעו מכך בעתיד, וכיון שכן נראה שיכולה לחיות י"ב חדש, שהרי אינה 'טריפה' כעת, הלכך אין קדושה כולה, וכמו למאן דאמר טריפה חיה (עפ"י דובב מיריים ח"ג קכ. וע"ש בח"א כח).

צ"ב אם סופה למות מכך, מה לי תוך שנים עשר חדש או יותר. ולכאורה י"ל ש'עורה' לאו דוקא כולו אלא מקצתו, ואת"ל כולו – אליבא דרבי מאיר (בחולין מב) המכשיר גלודה. גם יש להעמיד בשני שותפים שלאחד יש רק עורה, שאין פושטת הקדושה בדאיכא דעת אחרת. גם י"ל שהקדיש העור לדמיו. בשיטה מקובצת נסתפק שמא אפילו לרבי יוסי, המקדיש עור הבהמה אין כולה קדושה, שיתכן ודוקא ברגל הראויה להקרבה – פשטה בכולה, אבל עור לא.

דף יב

'אין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון'. גם לפי הדעה שאומרים 'חתיכה נעשית נבילה' – תערובת שבלעה איסור נעשית כולה כאיסור עצמו] באיסורי תורה, יש אומרים שדוקא בתערובת לח בלח אומרים כן, אבל כאן הרי זה כתערובת יבש ביבש הלכך אין השאור אוסר אלא לפי חשבון (ערמב"ן חולין קח: ועוד). ואפילו אם נחשיב החימוץ כתערובת לח בלח, אין זה דומה לבישול שהטעם מתפשט בכולו (ע' ריטב"א ע"ו עג).

ויש מי שנתן טעם אחר; שאין השאור המחמץ נותן טעם בעיסה על ידי בליעה או תערובת, אלא מחמת הריח החזק שבו, הלכך אין לומר בזה 'חנ"נ' (עפ"י או"ז סוף הל' גיד הנשה, מובא בהג"א חולין סוף"ז). ויש סוברים שאומרים 'חנ"נ' אף בתערובת יבש ביבש, ולפי זה צריך לומר שמשנתנו סוברת שאין אומרים 'חנ"נ' בשאר איסורים מלבד בבשר וחלב (עפ"י רמב"ן שם).

'ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון... רבי אליעזר בן יעקב היא... שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה'. יש מפרשים 'לפי חשבון' על דרך האמור במדמע ומחמץ; שאם נפלו מים שאובים לתוך מי גשמים שאין בהם ארבעים סאה ופסלום, ומהם נמשכו למים אחרים – אין פוסלים אלא